

Org.nr. 915 838 324

8. desember 2020

Til Fylkesmannen i Oslo og Viken

Innspill til vernearbeid for deler av Østmarka

Innledning

Rausjømarka Vel gir i dette brevet innspill ved oppstart av vernearbeidet for deler av Østmarka, ref. brev fra Fylkesmannen i Oslo og Viken datert 9. oktober 2020 ref. 2019/21036.

Vi er godt fornøyd med at Klima- og miljøavdelingen hos Fylkesmannen har lagt opp til en god dialog ved oppstart av verneplanprosessen. Representanter for styret hadde et nyttig møte med seniorrådgiverne Christian Hillmann og Olav Thøger Haaverstad 4. august. Der tok vi opp problemstillinger som vi mener er viktige å behandle i verneplanprosessen. De to seniorrådgiverne og seksjonssjef Ellen Lien orienterte om verneplanprosessen etter vårt årsmøte 15. oktober. Tilstedeværende medlemmer ga gode tilbakemeldinger på dette.

Tilnærmingen til Rausjømarka Vel

Rausjømarka Vel organiserer hytteeiere i Rausjømarka. Rausjømarka ligger sør i Østmarka, i Enebakk kommune. Vellet skal ivareta hytteeierens interesse og har 83 medlemmer.

Styret har arbeidet grundig for å søke å avklare hva en eventuell nasjonalpark i Østmarka kan bety for hytteeierne, og vi har lagt stor vekt på å orientere våre medlemmer. Vi har:

- Studert naturmangfoldloven med hovedvekt på §35, samt forarbeidene til loven.
- Satt oss inn i forskrifter og forvaltningspraksis for andre nasjonalparker.
- Gått nøye gjennom brevene i saken fra Klima- og miljødepartementet, Miljødirektoratet og Fylkesmannen i Oslo og Akershus.
- Samtalt med representanter for statlig miljøforvaltning og juridiske eksperter.

Basert på dette har vi sendt brev til Miljødirektoratet i forbindelse med at direktoratet vurderte verneekvalitetene i Østmarka (28. januar 2019 og 13. februar 2019) og brev til Klima- og miljøministeren (3. april 2019) før oppdrag om oppstart av verneplanprosessen ble gitt. Vi har lagt vekt på å ta opp problemstillinger som vi mener er viktige og må avklares, samt å ha en konstruktiv tilnærming.

Vellet har ikke tatt standpunkt for eller mot nasjonalpark. Vellet er medlem av Østmarkas Venner, og styret har vært opptatt av å ha en god dialog med dem.

Hyttene i Rausjømarka

Som hytteeiere er vi glade i Østmarkas med dens gode natur-, friluft- og kulturverdier. Vi er opptatt av at man tar vare på Østmarkas kvaliteter, men det er ulike oppfatninger blant medlemmene om hvordan vern bør ivaretas og sikres.

Det er rundt 90 hytter i Rausjømarka, og de ligger i hovedsak rundt Tonevann, Mosjøen og Rausjø. Hyttene er foruten fire speiderhytter og en ubetjent DnT-hytte, eid av privatpersoner. Tomtene ble skilt ut fra firmaet And. H. Kiærs tomt fra midten av 1940-talet og frem til Oslo kommune kjøpte Rausjømarka i 1965. Tomtene har størrelse på mellom ett og to mål, og de ble bebygget med enkle hytter like etter krigen.

De fleste hyttene er nå godt vedlikeholdt, men holder fortsatt en enkel standard både når det gjelder størrelse og tekniske fasiliteter. Enkelte av hyttene (ved Rausjø) har innlagt strøm (fra nedgravet/senket kabel).

Nærmere fakta og historie om hyttene i Rausjømarka fremgår av vedlegg.

Markaloven

I forarbeidene til markaloven, Ot. prp. nr. 23 (2008-2009), står det:

«Innenfor lovens formål skal det tas hensyn til etablerte lokalsamfunn og tradisjonelt hytteliv i Marka. Loven er derfor ikke til hinder for vedlikehold, hensiktsmessig modernisering og andre bygge- og anleggstiltak som er nødvendig for å opprettholde disse etablerte lokalsamfunnene eller enkelt hytteliv på et tilfredsstillende nivå.»¹

”Det er også registrert 3131 hytter/fritidshus i Marka. De mange hyttene utgjør en del av områdets kulturhistorie og er i dag en viktig del av Markas friluftsliv.”²

«Loven vil ikke innebære negative konsekvenser hverken for Markas hytteeiere eller fastboende. Hytter, boliger og annen etablert bebyggelse vil opprettholdes. Loven inneholder videre gode mekanismer for å muliggjøre nødvendige bygge- og anleggstiltak i tilknytning til denne type bebyggelse.»³

”Det bør kunne gis dispensasjon for mindre tiltak på eller i forbindelse med eksisterende bebyggelse til lovlig bruk, for eksempel for å få bedre sanitærløsninger eller en mer tidsmessig planløsning dersom dette ikke har negativ betydning for naturkvaliteter og friluftslivskvaliteter i området. Dette vil for eksempel kunne være aktuelt i forbindelse med hytter eller etablerte lokalsamfunn i Marka. Som etter plan- og bygningslovens § 19-1 første ledd kan det etter første ledd annet punktum settes vilkår for dispensasjonen, jf. merknadene til denne bestemmelsen i Ot.prp. nr. 32.”⁴

Selv om hovedregelen er at motorferdsel i Markas utmarksområder er forbudt, er det ikke lagt begrensninger på bruken av motorkjøretøy på de private skogsveiene i Marka. Departementet mente at det ikke var behov for å begrense retten til kjøring for bolig- og hytteeiere:

¹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-23-2008-2009-/id541061/>, side 37.

² Ibid, side 8.

³ Ibid, side 51.

⁴ Ibid, s 47

«Etter departementets syn vil ferdsel til og fra eiendommene for hytteeiere og fastboende ikke bli strengere regulert med markaloven. Departementet er enig med hytteeierne og de fastboende som påpeker at det ikke eksisterer nevneverdig konflikt mellom grunneiere og andre brukere av Marka, slik at det i dag ikke er behov for strengere regler for ferdsel til og fra hytter og boliger i Marka.»⁵

«Ut fra dagens situasjon ser departementet imidlertid ingen grunn til å forby eller begrense motorferdsel på veg til hytter i Marka.»⁶

Det hadde eksistert en tilsvarende forskriftshjemmel i §7 lov om motorferdsel i utmark og vassdrag i 20 år, uten at noen hadde funnet grunn til å bruke den noen gang.

Hytteeiernes rettigheter og interesser

Rausjømarka Vel er opptatt av at en eventuell nasjonalpark ikke fører til at de rettighetene som hytteeierne har nå, svekkes, men ivaretas videre. Ingen av de organisasjonene eller partiene som går inn for nasjonalpark, har uttrykt ønske om at hytteeiernes rettigheter skal begrenses. De har tvert imot uttalt at rettigheten ikke bør svekkes. Vellet kan heller ikke se at det skulle være et reelt behov for å svekke hytteeiernes rettigheter. Det gjelder også for eventuell annen verneform enn nasjonalpark.

Hytteeiernes rettigheter og interesser i Rausjømarka er knyttet til:

- **Vedlikehold og eventuelt endringer av hytte/bygg.** Markaloven har bestemmelser som regulerer dette. Vi har fått opplyst at når myndighetene skal fortolke naturmangfoldloven, er det ikke usannsynlig at det kan bli strengere ved en nasjonalpark enn det markaloven gir rom for. Naturmangfoldloven er tilpasset områder uten større hyttebebyggelse.
- **Vanntilførsel.** Noen hytteeiere har enkle vannpumpeløsninger. De som ønsker å legge inn vann, må søke, ref. forurensningsforskriften kapittel 12 (Krav til utslipp av sanitært avløpsvann fra bolighus, hytter og lignende). I dialog med kommunale myndigheter, har de vært mest opptatt av potensielle problemer knyttet til toaletter.
- **Hogst og pleie av egen tomt.** Hytteeierne kan fritt hogge på og pleie egen tomt.
- **Muligheten for å få hogge trær på nabotomt** (som f.eks. skjuler for sol). Dette krever dialog med eier av nabotomt (i de fleste tilfeller Oslo kommune), og reglene er ikke spesielle for Marka. Oslo kommune (Bymiljøetaten) har gitt slike tillatelser, f.eks. ved at hytteeier betaler for trær som kan felles.
- **Muligheten for å felle trær for å skaffe seg ved.** Man kan søke om å få ta ned trær på rot til ved på kommunens tomt via hjemmesiden til Oslo kommune.
- **Det å ta seg frem til egen hytte og frakte med utstyr, varer, materialer og andre ting.** Det er ikke ønskelig at det innføres nye begrensninger på hvordan det kan gjøres, eller som vanskeliggjør tilgangen til egen hytte.⁷
- **Kjørere rettigheter.** Det er offentlig vei fram til Bysetermåsan (parkering) og privateid vei (nå eid av Oslo kommune) videre til henholdsvis Skjelbreia, Vangen, Mosjøveien (Hella ved Rausjø – Mosjøen) og Rausjøgrenda/Børtervann. Kjørere rettighet og fri bruk av veien gjennom Rausjø skog ble gitt i skjøte fra skogeier And. H. Kjær & Co. Denne forpliktelsen ble overtatt av Oslo Kommune ved kjøp av Rausjøskogen i 1965. For

⁵ Ibid, side 27.

⁶ Ibid, side 43.

⁷ Det eksisterer tinglyst rett som sier: «Skogeieren og senere skogeiere skal ikke vanskeliggjøre tilgangen til tomten.»

noen er dette en tinglyst rett⁸. Kjøreadgang på disse veistrekningene, samt parkeringsadgang er svært viktige for hytteeierne. Det gjør hyttene tilgjengelig, ikke minst for gamle og hytteeiere med barn og barnebarn. Dessuten får de lettere frem varer, inventar og materialer. Veiene og kjøreadgangen har også betydning ved behov for syketransport, eller annen øyeblikkelig hjelp, f.eks. brannberedskap. Kjøring relatert til hyttene representerer ingen stor belastning på disse veiene. Hvis det skal etableres nye bomløsninger ved Bysetermåsan på Vangen-veien og veien inn til Rausjøgrenda, må det gjøres slik at det ikke vanskeliggjør tilgangen til hyttene og at kostnadene ikke legges på hytteeierne. Vellet ber om å bli tatt med hvis slike løsninger aktualiseres. Vellet har tidligere hatt god dialog med Bymiljøetaten om dette, men manglende mobildekning (for fjernstyring av bom) har hindret realisering.

- **Bruk og oppbevaring av båt.** Mange av hyttene ligger slik til at tilkomst med robåt er nødvendig. Hytteeierne har rett til å ha båt på vannene, ha den fortøyd og ha den oppbevart (uten tidsbegrensning). Vellet har en ordning hvor båtene merkes med hyttenummer. Det er ingen begrensninger på bruk av kano, kajakk, seilbrett etc.
- **Jakt og fiske.** Det kan jaktes og fiskes i Rausjømarka. Hytteeierne har rett til å jakte, fiske og krepse fra egen tomt.⁹
- **Enkle og gratis søkeprosesser.** Ved eventuelt søknad om felling av trær, kjøring og annet som vi kan i dag, er det viktig at søkeprosessen er enkel og fortrinnsvis gratis (Det oppleves som urimelig å betale mange tusen for å søke om å utbedre et uthus, for så å få nei).

Vi har stor glede av turveier, naturlige og opparbeidede stier, samt skiløyper. Vi ønsker at kommunene og Skiforeningen skal få fortsette å kjøre opp løyper med motorisert redskap slik som i dag. Traséene bør opprettholdes og fortsatt vedlikeholdes, for eksempel felling av trær langs løypetraséene for å gjøre snøtilfanget bedre, særlig tidlig i sesongen. Vangen skistue er et viktig turmål for mange hytteeiere, og det bør legges til rette for fortsatt god drift av den.

Ved en eventuell nasjonalpark bør man også kunne åpne opp for at det skal kunne skje en ønsket utvikling for hytteeierne. Markaloven åpner for det. Slike forbedringer kan også være fordelaktig ut fra et naturvernperspektiv. Noen få hytteeiere har fasttelefon, men kobbertråddledningene ligger i stor grad oppå bakken og Telenor-nettet er ustabil. Mobil- og internettdekningen er dårlig og mangelfull, og ikke alle hytter har strøm. Follo Energi la strømkabel i Rausjø til flere hytter i 1987. Det kan være flere hytteeiere som ønsker å koble seg til. Dessuten kan det være mer miljøvennlig å gå bort fra noen av de primitive do- og sanitærløsninger.

Bestemmelsene for en eventuell nasjonalpark bør ikke utformes slik at de hindrer det som kan fremstå som en ønskelig utvikling, også over tid f.eks:

- Mobilnett som dekker Østmarka.
- Tilgang til internett og fiberutvikling.
- Hytteeiere kan få lagt inn elektrisitet.
- Bedre vann- og sanitærløsninger innenfor det handlingsrom som forurensningsforskriften og forarbeidene til markaloven beskriver.

⁸ Eksempel på skjøte fra 11/9. 1945. «Eieren av tomten, og senere eiere, kan vederlagsfritt benytte veier gjennom Rausjø skog. Eieren og senere eiere av tomten overtar de rettigheter og forpliktelser hvormed vi har eiet den.» (And. Kiær Co.).

⁹ Ref. brev fra Oslo Kommune Friluftsetaten datert 06.07.2006 saksnr. 06/00119.

Rausjømarka jeger- og fiskerforening

Foreningen er underlagt vellet. Den har samarbeidet med Oslomarka Fiskeadministrasjon (OFA) i over 50 år. Den rydder gytebekker, holder oppsyn og slipper ut småørrett fra OFA-anlegget i Sørkedalen. I samarbeid med Enebakk jeger og fiskerforening forvalter foreningen jakten på både storvilt og småvilt. Foreningene leier all jakten i Rausjømarka av Oslo kommune.

Dokument 8-forslaget om nasjonalpark i Østmarka

I forbindelse med forslaget i Stortinget 1. mars 2016¹⁰ om å igangsette en prosess for å opprette nasjonalpark i Østmarka, hadde vi kontakt med de fleste partiene på Stortinget. Kontakten var god og konstruktiv, og vellet foreslo følgende formulering til komitéuttalelsen:

«Komitéen ønsker ikke å gjøre det vanskeligere å bruke hyttene i en nasjonalpark, og anbefaler å videreføre hytteeiernes rettigheter slik de er fastsatt og praktiseres etter Markaloven.»

Vellet er godt fornøyd med at Stortinget fulgte opp dette. Flertallet i Stortingets energi- og miljøkomité (AP, SV, V og MDG) i Innst. 175 S (2016-2017):

”...viser til at det er både fastboende og ca. 90 hytter i tillegg til et par serverings- og overnattingssteder i området som er foreslått som nasjonalpark i Østmarka. Dette flertallet mener det er viktig at disse sikres fortsatt mulighet til å bruke eiendommene i Østmarka i forbindelse med opprettelse av nasjonalparken, og mener at deres rettigheter bør videreføres slik de er fastsatt og praktiseres etter markaloven.”¹¹

Østmarkas Venner har bekreftet at de støtter denne formuleringen.

Kan hyttene i Rausjømarka innlemmes i en nasjonalpark?

I samtale 12. april 2019 sa professor (emeritus) Inge Lorange Backer at hytter i det antall og med den konsentrasjon som det er i Rausjømarka, ikke hører hjemme i en nasjonalpark. Han uttalte seg på grunnlag av kartstudie av Rausjømarka. Backer har miljørett som fagområde, han har arbeidet i Miljødepartementets avdeling for naturvern og friluftsliv, han var i nesten 14 år sjef for lovavdelingen i Justisdepartementet og han var med å lage naturmangfoldloven. Uttalelsen fra professor Backer understreker at spørsmålet om hyttene i Rausjømarka som del av en eventuell nasjonalpark, må vurderes nøye juridisk opp mot naturmangfoldlovens bestemmelser. Dette gjelder ikke bare hytter med tomt, men hele hytteområder.

På innspillsmøtet med statsråden 24. mai 2019 påpekte representanten for Rausjømarka Vel at det store antall, samt konsentrasjonen av hytter i Rausjømarka innebærer at det neppe er juridisk grunnlag i henhold til naturmangfoldloven §35 for å inkludere hytteområdene i en nasjonalpark. Det ble derfor anbefalt at denne problemstillingen ble avklart før en eventuell verneplanprosess ble igangsatt.

¹⁰ Dok 8:59S (2015-2016).

¹¹ Flertallet på Stortinget og mindretallet i komitéen gikk mot å igangsette prosessen, og de trengte derfor ikke å gi en slik uttalelse.

Andre aktuelle problemstillinger

Miljødirektoratet har i sin anbefaling til Klima- og miljødepartementet 12. mars 2019 uttalt:

«En forutsetning for å etablere en nasjonalpark i deler av Østmarka vil være at veier i all hovedsak tilbakeføres i forkant av vernevedtaket.»

«Det kan på samme måte være aktuelt å fjerne damanlegg for å gjenopprette naturlig vannføring med tilhørende økologiske prosesser.»

Det er positivt for hytteeierne at Klima- og miljødepartementet har bestemt at veiene til Vangen og Rausjøgrenda/Børtervann, samt demningene i Møsjøen og Rausjø skal beholdes. Eventuell tilbakeføring av inngrep kan få konsekvenser for hytteeierne. Slike konsekvenser må analyseres, og dette må diskuteres med Rausjømarka Vel før Fylkesmannen konkluderer.

Konklusjon

Ingen av de organisasjonene eller partiene som ønsker en nasjonalpark i Østmarka, argumenterer for at det bør bli vanskeligere å være hytteeier i Østmarka. Tvert imot har partiene på Stortinget som har argumentert for å igangsette verneplanprosessen, fastslått at hytteeiernes rettigheter slik de er i henhold til markaloven bør videreføres. For å unngå at en streng fortolkning av naturmangfoldloven skal gi uønskede konsekvenser, bør det fastslås i en eventuell verneforskrift at rettighetene skal opprettholdes.

Spørsmålet om hyttene i Rausjømarka kan inngå i en eventuell nasjonalpark må vurderes nøye juridisk opp mot naturmangfoldlovens bestemmelser. Dette gjelder ikke bare hytter med tomt, men hele hytteområder.

Eventuell tilbakeføring av inngrep kan få konsekvenser for hytteeierne. Slike konsekvenser må analyseres, og dette må diskuteres med Rausjømarka Vel før Fylkesmannen konkluderer.

Rausjømarka Vel synes det er positivt at Fylkesmannen legger vekt på informasjon og å gjennomføre en inkluderende prosess med de som har interesser og rettigheter. Vellet er opptatt av å spille en konstruktiv rolle i en slik prosess. Vi har også medlemmer med stor kunnskap om hytteområdene og Østmarka, og som eventuelt vil kunne bidra i verneplanprosessen om det skulle være behov for det.

Vennlig hilsen

Espen Amundsen
Styremedlem og ansvarlig for nasjonalparksaken
Rausjømarka Vel

E-post: espen.amunds1@gmail.com

Postadresse: Rausjømarka Vel, c/o Reidar Skaug Høymork, Nordbergveien 56, 0875 Oslo

Hyttene i Rausjømarka, fakta og historie

Rausjømarka ligger sør i Østmarka, i Enebakk kommune. Skogsområdet var allmenningsskog fram til 1663 da kongen (staten) solgte den til private skogeiere. Den var i privat eie fram til 1965 da det store skogeierfirmaet And. H. Kiær & Co solgte skogsområdet til Oslo kommune. Kommunen kjøpte området for å sikre hovedstadens innbyggere rekreasjonsområde og også med tanke på skogsdrift.

Sentralt i skogsområdet ligger Børtervann (Østmarkas største innsjø) og vest for dette store vannet ligger vannene Tonevann, Mosjøen og Rausjø. Det er rundt disse tre vannene områdets privateide hytter i hovedsak ligger. Serverings- og overnattingsstedet Vangen (eies av Skiforeningen) ligger også sentralt i området (vest for Mosjøen). Det er offentlig vei fram til Bysetermåsan (parkering) og privateid vei (nå eid av Oslo kommune) videre til hhv. Skjelbreia, Vangen og Rausjøgrenda/Børtervann. Hytteeierne har i ulik grad skjøtefestet rett til kjøring på en eller flere av disse veiene som er relativt korte.

Hyttene som ligger i Rausjømarka er foruten fire speiderhytter og en ubetjent Turistforeningshytte, eid av privatpersoner. Tomtene ble skilt ut fra firmaet And. H. Kiærs tomt fra midten av 1940-talet og fram til Oslo kommune kjøpte Rausjømarka i 1965. Det er om lag 90 hytter og tomtene har størrelse på mellom ett og to mål. Da tomtene ble skilt ut og bebygget med enkle hytter like etter krigen, var det særlig familier fra arbeiderklassen i Oslo som hadde interesse av området. Mange av disse hadde stiftet bekjentskap med Rausjømarka under krigen da skogstraktene her inne var mye brukt til rekreasjon i en ofte traurig hverdag og også nyttig i forhold til matauk; her var det mulig både å plukke sopp, fiske og plukke bær. Hyttene var fra starten meget enkle, ofte bygget av materialer fra nedrivningshus. Hyttene i Rausjømarka har ganske sammenfallende historie med tilsvarende marka-hyttefelt andre steder i Oslo-marka. Blant annet Rolandsjøen litt lenger nord i Østmarka og Sameiekollen i Nordmarka og Dalbekk i Lillomarka. Hyttehistorien er også til dels sammenfallende med hyttene på øyene i indre Oslofjord hvor også nøktern byggestil og eiere fra arbeiderklassen var stikkord fra starten.

Det er lange og gode tradisjoner for hyttelivet i Rausjømarka. Her har mange trådd sine barnsben og vokst opp med rike naturopplevelser. Hytter har gått i arv og nye generasjoner har kommet til og fått tatt del i den fine hyttekulturen i Rausjømarka.

Hyttene som nå er 60 – 75 år gamle, ligger i skogen med vegetasjonen relativt tett på. Byggematerialer var det den gang sparsommelig med, og enkle, rimelige tilgjengelig materialer ble benyttet. En del hytter er også bygget trinnvis med ditto enkle materialer. Dette påvirker behovet for vedlikehold. Her kan nevnes utskifting av taktekke, takrenner og nedløp, utvendig veggkledning, vinduer, dører, piper, ildsted, drenering og fundamenter. Noen få hytter er også revet og bygget helt nye. De fleste hyttene er nå godt vedlikeholdt, men holder fortsatt en enkel standard både når det gjelder størrelse og tekniske fasiliteter. Hyttestandarden og vegetasjonen såpass tett innpå krever større frekvens på vedlikehold enn normalt. Det er også nødvendig å fortsette med å rydde busker og trær som står for tett inntil bygningene.

Enkelte av hyttene (ved Rausjø) har innlagt strøm (fra nedgravet/senket kabel), og mange har enkle vannpumpeløsninger. Hytteeiernes muligheter for utbygging har fra Markaloven ble innført i 2009 vært meget begrenset.

Mange av hyttene har vært i samme families eie helt fra de ble etablert på 1940-tallet. Hytteeierne er bosatt over hele Østlandområdet, med tyngde i Oslo øst og Follo. Det er for en stor del barnefamilier hvor rekreasjon og enkelt friluftsliv er viktige ingredienser i hyttestilværelsen. Muligheten for fisking og krepsing fra egen tomt, bruk av kano og båt, bading samt nærheten til turterreng og skiløyper er viktig for dagens hytteeiere, slik det også var for eierne da området ble tatt i bruk for rundt 70 år siden.

Den forholdsvis tunge tilkomsten til de fleste hyttene, gjør at disse eiendommene er forbeholdt «spesielt interesserte». Kun et fåtall av hyttene har bilvei helt fram. Mange kan kjøre fra Bystermåsan og parkere ved Rausjø (3 km) og så ro eller padle over vannet til hytta, evt. gå til Mosjøen og ro til hytta derfra, og noen parkerer ved Mellomsaga (4 km). Andre kan kjøre nordover og parkere ved Vangen (4 km). Mange av hytteeierne må gå 15 – 30 minutter og i tillegg ro eller padle det siste stykket fram til hytta. At bilturen fra hjemmeadressen er tilsvarende kort, er også viktig for de fleste.

Rausjømarka jeger- og fiskerforening drives som en del av hyttevellet og har et godt samarbeid med OFA (Oslomarka Fiskeadministrasjon). Rausjømarka Vel ble stiftet i 1951 og de fleste som har hytter i området er medlemmer av vellet. Vellet er kollektivt innmeldt i Østmarkas Venner og var medlem av Naturvernforbundet i Oslo og Akershus inntil de for få år siden satte stopp for kollektive medlemskap.